

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze diplomové práce

Makroekonomická analýza republiky Kazachstán

Alyona Sergiyuk

© 2016 ČZU v Praze

1. Souhrn

Diplomová práce na téma „Makroekonomická analýza republiky Kazachstán“ se zabývá hodnocením vývoje ekonomiky republiky Kazachstán v letech 2001 – 2014. V teoretické části jsou definovány makroekonomické ukazatele, které jsou použité v makroekonomické analýze v analytické části práce. Tato teoretická východiska poskytují informační základnu pro analytickou část, ve které je zpracována makroekonomická analýza republiky Kazachstán v rámci zkoumaného období. První kapitola analytické části se orientuje na představení republiky Kazachstán a charakterizování její ekonomiky. Další kapitoly obsahují analýzu jednotlivých zkoumaných makroekonomických ukazatelů republiky Kazachstán, kterými jsou hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, míra inflace a platební bilance. Poslední kapitola analytické části obsahuje jednotlivá doporučení pro další vývoj hospodářské politiky daného státu.

Klíčová slova: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, makroekonomická analýza, republika Kazachstán.

2. Cíl a metodika práce

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je vymezení nejvýznamnějších makroekonomických faktorů determinujících vývoj republiky Kazachstán v letech 2001 – 2014 pomocí základních makroekonomických ukazatelů: hrubého domácího produktu, míry inflace, obecné míry nezaměstnanosti a platební bilance.

Prvním dílčím cílem je vymezení základních makroekonomických ukazatelů a charakterizování způsobů měření hrubého domácího produktu, inflace a nezaměstnanosti a také představení základních principů sestavování platební bilance. Druhým dílčím cílem této práce je v analytické části analyzovat ekonomiku republiky Kazachstán na základě vybraných makroekonomických ukazatelů. Pomocí provedeného rozboru lze formulovat relevantní závěry, což umožní navrhnout doporučení pro další vývoj ekonomiky republiky Kazachstán.

2.2. Metodika práce

Tato diplomová práce je rozdělena na teoretickou a analytickou část. V teoretické části jsou definovány základní makroekonomické ukazatele, kterými jsou hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace a platební bilance. Pro tuto část práce je využito studium

odborné literatury se zaměřením na problematiku makroekonomické analýzy a zdroje oficiálních státních institucí.

Analytická část diplomové práce je zaměřena na provedení makroekonomické analýzy na základě kvantitativního vývoje klíčových makroekonomických ukazatelů. Na základě získaných dat je provedena analýza ekonomiky republiky Kazachstán za časové období 2001 až 2014. Data pro analytickou část jsou čerpána z odborné literatury a časopisů se zaměřením na zkoumání makroekonomické situace v republice Kazachstán, a také z internetových zdrojů Ministerstva národního hospodářství republiky Kazachstán a Národní banky republiky Kazachstán.

3. Zhodnocení výsledků a doporučení

V období let 2001 až do 1. poloviny roku 2007 rostlo HDP Kazachstánu vysokým tempem s průměrnou hodnotou 10,4 procenta. V tomto období se ekonomika Kazachstánu pozitivně vyvíjela díky růstu cen průmyslových komodit na světových trzích, což mělo kladný dopad na navyšování vývozu, který byl tvořen zejména průmyslovou výrobou. K růstu ekonomiky také přispěla investiční aktivita podniků. Stabilizace na globálních finančních trzích, příznivá cenová situace na světových komoditních trzích a globální ekonomické oživení měly pozitivní dopad na makroekonomickou situaci republiky Kazachstán. Celková ekonomická situace zůstávala během období relativně stabilní, a to zejména kvůli růstu počtu firem ve sféře drobného podnikání, růstu počtu volných pracovních míst a růstu poptávky a nabídky o kvalifikovanou práci. Propad ekonomiky nastal v roce 2007 a byl způsoben zejména počátkem finanční krize ve Spojených státech amerických a odložením termínu zahájení těžby surovin na Kašganě. Velký vliv na ekonomiku Kazachstánu mělo financování ze zahraničí, které bylo přerušeno, což vedlo k odložení termínu zahájení těžby surovin. To se promítlo v podobě poklesu objemu exportu, a také zvýšením cen tuzemského zboží a služeb. Závislost v potravinovém průmyslu státu zůstala nezměněna a zvýšení světových cen v potravinovém průmyslu vedlo k drahým dovozům do Kazachstánu. Z toho lze odvodit fakt, že republika Kazachstán nebyla soběstačná v zabezpečení potřeb vlastní ekonomiky.

Finanční krize, která proběhla v letech 2008 – 2012 dopadla silně na ekonomiku republiky Kazachstán a zanechala její ekonomiku velmi oslabenou. Průměrné tempo růstu HDP v tomto období činilo 4,9 procent. V celkové struktuře výdajů HDP byl oproti předchozímu období 2001 – 2006 zaznamenán pokles výdajů domácností a hrubých

soukromých investic. Lze říct, že ekonomiku republiky Kazachstán do značné míry ovlivňoval export kazašských průmyslových výrobků do zahraničí. Právě kvůli navyšování vývozu nerostných surovin, černých a barevných kovů a také obilnin v tomto období se ekonomika republiky Kazachstán nepropadla. I přes to, že na začátku období byl růst tažen vysokými cenami surovin na světovém trhu a oslabováním měnového kurzu tenge, činila průměrná míra inflace 7,4 procent. Vláda svými výdaji do průmyslových odvětví těžby ropy a zemního plynu v tomto období významným způsobem podpořila ekonomiku Kazachstánu. Stagnující vývoj kazašské ekonomiky a nedostatečný růst reálných mezd stále ovlivňoval nezaměstnanost, ale vláda republiky Kazachstán se snažila udržet a následně i snížit míru nezaměstnanosti. Průměrná míra nezaměstnanosti v tomto období činila 5,9 procent. Ekonomická situace byla v roce 2013 i nadále příznivá a tempo růstu HDP vykazovalo hodnotu 6 procent, přičemž bylo podpořeno zlepšenou situací domácností. V roce 2014 se ekonomická aktivita země zpomalila, ale udržovala si pozitivní růstový trend. V letech 2013 a 2014 míra nezaměstnanosti klesla a dosáhla hodnoty 5,0 procent. K urychlení inflace v roce 2014 došlo kvůli úpravě směnného kurzu tenge a nárůstu cen dováženého zboží. Nicméně k poklesu inflace přispěla vláda republiky Kazachstán, která přijala opatření pro potlačení neodůvodněného zvýšení cen a tarifů energií. Od roku 2009 měla Národní banka republiky Kazachstán jako hlavní úkol udržet míru inflace v rozmezí od 6 do 8 procent, přičemž tento cíl byl dosažen. Během roku 2013 došlo ke zpomalení růstu běžného účtu platební bilance Kazachstánu, ale už v roce 2014 byl zaznamenán významný růst a podíl běžného účtu na HDP činil 2,2 procenta. Důvodem byl růst obchodní bilance a pokles deficitů na straně bilance prvotních a druhotných důchodů.

Co se týče vnějších ekonomických vztahů, je možné připustit, že mezidobí 2014 až 2015 je tzv. přechodným obdobím kazšské ekonomiky na novou úroveň. Na začátku roku 2015 byla založena Eurasijská ekonomická unie¹, v rámci které je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Spolupráce členských států byla založena na zvýšení konkurenceschopnosti národních ekonomik a vytváření podmínek pro udržitelný rozvoj, s cílem zlepšení životní úrovně států. První společný projekt, který vznikl po založení

¹ Dohoda o vzniku Eurasijské ekonomické unie (EEU), zvaný též Eurasijská hospodářská unie (EAHU) byla podepsána dne 29. května 2014 v Astaně, v platnost dokument vstoupil 1. ledna 2015. EEU představují integrační seskupení pěti členských států jako institucionalizovaný integrační celek a je subjektem světové ekonomiky. Mezi zakládající státy patří: Ruská federace, republika Kazachstán a Bělorusko. Mezi ostatní členové jsou Arménie a Kyrgyzstán.

EEU, byl projekt zvyšování objemu vzájemného obratu zboží mezi členskými státy Eurasijské ekonomické unie během roku 2015, což pro republiku Kazachstán je významným bodem ohledně kazašských exportně orientovaných výrobků. Je velmi pravděpodobně, že tento společný projekt bude mít pozitivní vliv na obchodní bilanci Kazachstánu a celkově se pozitivně bude odrážet i na běžném účtu platební bilance, protože obchodní bilance je vedoucím podúčtem běžného účtu platební bilance.

V průběhu integrace republiky Kazachstán do mezinárodního obchodního ekonomického systému byl jedním z prioritních úkolů ve vnější ekonomice vstup² republiky Kazachstán do WTO, což dává možnost zapojit se do mezinárodního obchodování na základě stejných pravidel, které jsou platné pro ostatní členy WTO. Vstupem do WTO se pro Kazachstán otevírají nové horizonty, jako například získání lepších podmínek pro vstup tuzemského zboží na zahraniční trhy, možnost regulace obchodních sporů na základě mezinárodních právních norem a pravidel, odstranění potřeby uzavírání dvoustranných obchodních dohod, účast na vytváření mezinárodních pravidel obchodování na základě národních zájmů, vytváření příznivých podmínek ke zlepšení kvality a zvýšení konkurenceschopnosti kazašských výrobků a služeb v důsledku růstu dovozu ze zahraničí. Také značnou výhodou pro republiku Kazachstán je získávání zahraničních investic. V důsledku vytvoření příhodného klimatu pro potenciální zahraniční investory do oblasti těžebního průmyslu a pro rozvoj jiných oblastí, aby se v průběhu několika let struktura ekonomiky republiky Kazachstán stala více diversifikována z pohledu získávání investic.

Pro zlepšení kazašské ekonomiky se je třeba zaměřit na následující body, jako:

- Zvýšení konkurenceschopnosti kazašské ekonomiky, prostřednictvím přilákání zahraničních investic nejen do odvětví průmyslu, ale i do ostatních odvětví jako např. zemědělství.
- Věnování pozornosti odvětví zemědělství pomocí zvýšení financování, zavedení účinných programů a zvýšení mezd, což pomůže vyrovnat regionální nezaměstnanost v Kazachstánu.
- Regulace a zajištění stability cen na domácím trhu, především na potravinové zboží a placené služby.

² Jednání o zapojení republiky Kazachstán do WTO probíhalo 19 let od roku 1996. Vstup republiky Kazachstán do WTO se konal 30. listopadu 2015 a republika Kazachstán se stala 162 účastníkem WTO.

- Zajištění makroekonomické stability pomocí zlepšení investičního a obchodního prostředí, posilování ekonomických vazeb mezi státy.

4. Závěr

Republika Kazachstán je z makroekonomického hlediska relativně stabilní ekonomika s rozvinutým průmyslem a zemědělskou výrobou a také disponuje značnými zásobami nerostných surovin. Lze říci, že ekonomická struktura země je postavena na třech odvětvích: těžbě ropy a zemního plynu, zpracování černých a barevných kovů a pěstování obilnin, přičemž velkou část z toho vyváží do zahraničí.

Na základě provedené makroekonomické analýzy lze konstatovat, že ekonomika republiky Kazachstán je malá otevřená ekonomika, která má velmi rozvinuté obchodní styky především se zeměmi Společenství nezávislých států. Nejvýznamnějšími sektory jsou služby (55,6 procent HDP) a průmysl (27,9 procent HDP). Zemědělství začalo ztrácet vlastní význam po rozpadu SSSR a tvoří 4,2 procenta HDP. Ve struktuře výdajů HDP převládají výdaje domácností a také čistý export vykazuje dostatečný růst. Také je možné říci, že investice v oblasti těžby ropy a zemního plynu se ukázaly jako správná cesta pro udržení ekonomiky Kazachstánu v krizovém období. Ekonomická situace byla ve sledovaném období příznivá a průměrné tempo růstu HDP vykazovalo hodnotu 7,6 procenta. Ve sledovaném období dosáhla republika Kazachstán svého cíle snížit úroveň nezaměstnanosti na méně než polovinu. Míra nezaměstnanosti nyní činí 5,0 procent a to zejména s ohledem na vznik nových pracovních míst a oživení výroby několika významných firem. Spolu s tím se podařilo snížit nezaměstnanost mladých lidí a to systémem profesionálního učení. Bylo dosaženo hodnoty 3,6 procent, což byl nejlepší dosažený výsledek v porovnání s některými členskými státy Evropské unie, kde úroveň nezaměstnanosti mladých lidí již po dlouhou dobu zůstávala na mnohem vyšších hodnotách. Pokles obecné míry nezaměstnanosti je doprovázen každoročním růstem nominální a reálné mzdy. Avšak toto zvyšování se považuje za nedostatečné kvůli nestabilní cenové hladině, která představuje neustálý růst cen různých druhů zboží a služeb. V letech 2001 – 2008 se otevřenost kazašské ekonomiky zvyšovala o 14,3 procentních bodů a dosáhla hodnoty 53,3 procent. Avšak průběh finanční krize se projevil snížením míry otevřenosti kazašské ekonomiky, kdy poměr vývozu na HDP klesl o 15,8 procentních bodů. V dalším období se projevoval mírný růst tohoto ukazatele.

5. Seznam použité literatury

Knížní publikace

1. AGAPOVA, Tatyana, SEREGINA, Svetlana. *Makroekonomie*. 7. vyd. Moskva: Vydavatelství Dílo a Servis, 2007. 464 s. ISBN 978-5-8018-0332-6.
2. BAJŠUAKOV, Alibek, AJAZBEKOV, Akpar. *Nová průmyslová Asie, úkoly pro Kazachstán*. Almaty: Vysoká škola ekonomické strategie – Centrální Asie, 2007. 112 s. ISBN: 9965-806-52-7.
3. BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, STARÁ, Dana, SVOBODA, Roman. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.
4. BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
5. BUCHTOVÁ, Božena a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2002. 236 s. ISBN 80-247-9006-8.
6. BURIAN, Stanislav. *Manažerská ekonomie: (pokročilý kurz)*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2015. 246 s. ISBN 978-80-87839-58-4.
7. ČERNOHORSKÝ, Jan, TEPLÝ, Petr. *Základy financí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3.
8. DURČÁKOVÁ, Jaroslava, MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993. 302 s. ISBN 80-7079-339-2.
9. HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 714 s. ISBN 80-7179-681-6.
10. JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
11. MÁČE, Miroslav, ROUSEK, Pavel. *Makroekonomie pro technické školy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 216 s. ISBN 978-80-247-8365-9.
12. MARCHENKO, Grigorii. *Finance jako umělecké dílo: Kronika finančních reforem v republice Kazachstán*. Moskva: Nakladatelství Čas, 2014. 369 s. ISBN 978-59-691-0996-4.
13. MGU a ekonomická fakulta Kazachstánské ekonomické univerzity jmění T. Ryskuloví. *Ekonomika*. Almaty: A. A. Abishev, 2009. 382 s. ISBN 978-601-225-069-5.
14. PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie - základní kurz*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
15. RUSMICHOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich a kol. *Makroekonomie – základní kurs*. 5. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. 211 s. ISBN 80-86175-24-3.
16. SAMUELSON, Paul Anthony, NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
17. SLANÝ, Antonín a kol. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
18. KADERÁBKOVÁ, Anna, ŽDÁREK, Václav. *Makroekonomická analýza*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 293 s. ISBN 978-80-867-3005-9.

19. BERENTAEV, Kanat. *Ekonomika v republice Kazachstán v 90. let 20.stol..* Bibliotekar [on-line]. (PHP). [cit. 2015-11-29]. Dostupný z WWW: <<http://bibliotekar.kz/suverennyi-kazahstan-na-rubezhe-tysjache/razdel-ii-yekonomika-kazahstana-v-90-e-g.html>>.
20. ČNB. *Inflace* [on-line]. Praha: Česká národní banka, 2003 – 2016. (PHP). [cit. 2015-08-17]. Dostupný z WWW: <<https://www.cnb.cz/cs/statistika/inflace/>>.
21. ČZSO. *Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika* [on-line]. Praha: Český statistický úřad, 2015. (PHP). [cit. 2015-06-25]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp->.
22. EAEUNION. *O svazu* [on-line]. Moskva: Euroasijská ekonomická unie, 2015. (PHP). Dostupný z WWW: <<http://www.eaeunion.org/#about>>.
23. KASENOVA, Asemgul. *Míra inflace v republice Kazachstán se prognózuje v rozmezí 8 až 10 procent v roce 2015 – MMF*. Tengrinews [on-line]. 2015. (PHP). [cit. 2015-11-12]. Dostupný z WWW: <<http://tengrinews.kz/markets/koridor-inflyatsii-kazahstane-2015-godu-povyishen-8-10-284360/>>.
24. KAZEMBASSY. *O Kazachstánu* [on-line]. Praha: Velvyslanectví Republiky Kazachstán v České republice, 2015. (PHP). [cit. 2015-09-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.kazembassy.cz/cz/content/o-kazahstanu/zakladni-informace/>>.
25. KKB. *Cenné papíry* [on-line]. Almaty: Kazkommercbank, 2014. (PHP). [cit. 2015-11-18]. Dostupný z WWW: <http://ru.kkb.kz/corporates/page/Gov_securities>.
26. KONYROV, Baubek. *Nejnižší míra inflace za 15 let v republice Kazachstán – MMF*. Tengrinews [on-line]. 2014. (PHP). [cit. 2015-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://tengrinews.kz/markets/uroven-inflyatsii-kazahstane-2013-god-priznan-samyim-nizkim-248849/>>.
27. MPSV. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [on-line]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012. (PHP). [cit. 2015-10-10]. Dostupný z WWW: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky>.
28. MUSTAFAEV, Nurtai. *Sociálně – demografické vývoje v republice Kazachstán*. Unesco [on-line]. 2002. (PHP). [cit. 2015-11-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.unesco.kz/heritagenet/kz/content/information/mustafaev1.htm>>.
29. MZV. *Kazachstán* [on-line]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015. (PHP). [cit. 2015-09-11]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/kazahstan/>.
30. NATIONALBANK. *Výroční zprávy Národní banky republiky Kazachstán v letech 2001 – 2014* [on-line]. Almaty: Národní banka republiky Kazachstán, 2015. (PDF). [cit. 2015-12-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.nationalbank.kz/?&switch=russian>>.
31. STAT.GOV. *Statistické podklady* [on-line]. Astana: Ministerstvo národního hospodářství republiky Kazachstán, 2015. (PHP). [cit. 2015-12-01]. Dostupný z WWW: <http://stat.gov.kz/faces/homePage?_afLoop=29777995329520960#%40%3F_afLoop%3D29777995329520960%26_adf.ctrl-state%3D14o3fvs7pl_4>.
32. WTO. *WTO membership* [on-line]. Geneva: The World Trade Organization, 2016. (PHP). Dostupný z WWW: <https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm>.